

پارسی سرایان امروز ۱

مجموعه رباعیات شاعران پارسی زبان امروز

به اهتمام و گزینش

حسن چالاک

با مقدمه

سعید شیرین بیاز

۱۳۹۶

مدرس: استاد جلال / محسن (۱۳۴۹)

عنوان: نام: یادآور، فارسی سرایان امروز ۱: مجموعه رباعیات شاعران پارسی زبان امروز / نام و گزینش محسن چالاک: با مقدمه سعید شیرین بیان.

مشخصات نشر: تهران، انتشارات کسرا، ۱۳۹۶

مشخصات ظاهری: ۲۴: ۱۵ × ۱۵/۵ س.م.

شابک: 90-4-7868-600-665

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

عنوان دیگر: مجموعه رباعیات شاعران پارسی زبان امروز.

موضوع: شعر فارسی -- قرن ۱۴ - مجموعه ۱.

موضوع: Persian poetry -- 20th century -- Collections

موضوع: رباعیات فارسی

Quatrains, Persian: موضوع

موضوع: شاعران فارسی زبان

Persian poets: موضوع

شناسه افزوده: شیرین بیان، سعید، ۱۳۴۶ - مقدمه نویسنده

رده بندی کنگره: ۱۳۹۶۴۱۹۰ PIR ۲۲ پ ۲ ج ۱ /

رده بندی دیویی: ۶۲۰۸/۱۵۸

شماره کتاب شناسی ملی: ۴۶۸۳۲۲۳

انديشمندان کسرا

a.kasra1393@gmail.com

دکتر: اندیشمندان کسرا

نام کتاب: بررسی سربان امروز - رباعی ها

مؤلف: محسن جلالی

طرح جلد: چاهمه

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۶

تیراژ: ۱۰۰۰

قیمت: ۲۴۰۰۰ تومان

تمام حقوق برای مؤلف و انتشارات اندیشمندان کسرا محفوظ است.

تلفن پخش

۰۲۱ - ۶۶۱۲۷۳۶۸

۰۹۳۳۵۲۵۳۱۴۰ - ۰۹۱۲۲۱۰۴۰۹۳

می خوانیم

مقدمه // ۱۳

فرهنگ آزادمنش - ایران // ۲۱

آرزو آذری - ایران // ۲۴

هرمز آسوده - ایران // ۲۶

امیداستیفا // ۳۱

منصوره اسحاق زاده - ایران // ۳۳

حسن اسدی (شبدیز) - ایران // ۳۸

امیر اسدیان - ایران // ۳۸

علی اکبری ایرنجی - ایران // ۴۱

الهام امین - ایران // ۴۳

بهروز امیدی - ایران // ۴۵

علیرضا امیری - ایران // ۴۷

غلامعباس امانی (مانی) - ایران // ۴۸

علی اوسط ملیح - ایران // ۵۲

محمد بابایی (دریا) - ایران // ۵۴

محسن بافکر لیالستانی - ایران // ۵۷

- ۵۹ // هوشنگ بهداروند - ایران
- ۶۳ // کاظم بهمدی - ایران
- ۶۶ // محمد بیک زاده - ایران
- ۶۸ // حشمت اله پاک طینت - ایران
- ۷۰ // بردیا پارسی - ایران
- ۷۲ // جلال پرواذران - ایران
- ۷۳ // سربه پیرجدی - ایران
- ۷۵ // مس پیک - ایران
- ۷۸ // میترا توکی - ایران
- ۸۱ // محمد بنیت منی - ایران
- ۸۳ // محسن چالاک - ایران
- ۸۶ // محسن حسن بیسی - ایران
- ۸۸ // طلعت خیاط پیشه (طالی کرمانی) - کانادا
- ۹۰ // امیر دادویی - ایران
- ۹۲ // میثم دانایی - ایران
- ۹۵ // طاهره داوری - ایران
- ۹۸ // شهرام درویش - ایران
- ۱۰۱ // محمد دری صفت - ایران
- ۱۰۵ // معین دریایی - ایران
- ۱۰۷ // آرش دل آور - ایران
- ۱۰۸ // بابک دهاز - ایران
- ۱۱۲ // مرتضی دهقان آزاد - ایران

- هوشنگ دیناروند - ایران // ۱۱۴
- بهرز ذبیح الله - ایران // ۱۲۱
- سیده پروا ربیع زاده - ایران // ۱۲۳
- شهناز رجب زاده - ایران // ۱۲۵
- کریم رجب زاده - ایران // ۱۲۹
- حسن فیض کشتلی - ایران // ۱۳۲
- علی روح افزا - ایران // ۱۳۴
- پریسا هنود - ایران // ۱۳۶
- عبدالغنی رنگی - یروز آبادی - ایران // ۱۳۹
- عبدالمجید زنگنه - ایران // ۱۴۱
- فرانک ساتکنی - ایران // ۱۴۴
- فرهاد سالاری - ایران // ۱۴۷
- مهتاب سالاری - ایران // ۱۴۸
- سید مهدی سید حسینی - ایران // ۱۴۹
- وحید سرآبادانی - ایران // ۱۵۲
- راضیه شرافیان - اتریش // ۱۵۵
- مجید شفق - ایران // ۱۵۷
- سعید شیرین بیان - ایران // ۱۵۹
- علی صبوری - ایران // ۱۶۲
- محبوبه صمصام شریعت - ایران // ۱۶۳
- محمد اکبر صوری زهی - ایران // ۱۶۶
- محسن طاهری - ایران // ۱۶۹

- ناصر عاشقی - ایران // ۱۷۰
 آذر عاصمی - ایران // ۱۷۴
 احمد علیخانی - ایران // ۱۷۷
 بهرام علیزاده // ۱۷۹
 سید سعید عندلیب - ایران // ۱۸۱
 اکبر غفارتزاد (آزاد) - ایران // ۱۸۴
 محمد قدیمی - ایران // ۱۸۵
 ه. تراکاشفی - ایران // ۱۸۷
 و. س. ا. کاظمیان دهکردی - ایران // ۱۹۲
 مهرزاد کاوه خنعه سردی - ایران // ۱۹۴
 محمد جواد کسری - ایران // ۱۹۷
 سیامک کیهانی - ایران // ۲۰۰
 رحیم کوچکی - ایران // ۲۰۴
 سعید مبلغ ناصری - ایران // ۲۰۷
 میلاد مجد - ایران // ۲۱۰
 مجید محبعلی - ایران // ۲۱۲
 صدیقه محمدجانی (نسیم) - ایران // ۲۱۵
 فیروزه محمد خو - ایران // ۲۲۲
 لیلا محمودی - ایران // ۲۲۴
 علی مظفر - ایران // ۲۲۷
 فریدون مرادی دلسا - ایران // ۲۳۰
 میلاد موحدی راد - ایران // ۲۳۲

- ۲۳۴ // سهیلا مولوردی - ایران
 ۲۳۷ // اسماعیل میان آبی - آمریکا
 ۲۳۹ // شهراد میدری - ایران
 ۲۴۲ // فضیلت میرشکار - ایران
 ۲۴۵ // سید محمد میرزایی - انگلستان
 ۲۴۷ // مهرا نجفی - ایران
 ۲۴۹ // بیسان نوری - ایران
 ۲۵۱ // فریدون نوروززاده - انگلستان
 ۲۵۳ // قاسم نورا - ایران
 ۲۵۶ // اسماعیل نیک - ایران
 ۲۵۰ // الهه وفادار - ایران

مقدمه

زبان پارسی با قدمت دیرینه‌اش، یکی از شیرین‌ترین و شیواترین زبان‌های بشری است. این زبان با اتکا به ادبیات غنی و سرشار خود، و به همت بلند مشاهیری چون نافظ، سعدی، مولانا و حکمای بلندآوازه‌ای چون فردوسی و خیام، پیوسته پیام رباعی عشق و محبت و دوستی، و اخلاق انسانی در جهان بوده و هست. ادبیات پارسی برای بیان مفاهیم و مضامین متعالی و ارزشمند خود دارای قالب‌های مختلفی است، که هر کدام برای مضامینی خاص پی‌ریزی و طراحی شده‌اند و قالب رباعی با صراحت اعجاب‌انگیزش یکی از این قالب‌هاست که قرن‌های متمادیست که همچون زلزل دویستی و... بر تارک ادبیات پارسی می‌درخشد و جلوه‌نمایی می‌کند و طرفت آن را داشته که تا به امروز جزو اصلی‌ترین قالب‌های ادبیات پارسی باشد.

رباعی با «ی» نسبت به معنی چهارگان است و شعری را می‌گویند که دارای چهار مصرع است. این قالب شعری که ساخته ذوق شاعران پارسی‌زبان است به نام‌های دیگری در ادبیات فارسی از قبیل: ترانه، دوبیتی، چهاردانه، چهارخانه و بیت معروف است و در عهد غزنوی تمامی شاعران به این قالب شعری به جای رباعی، دو بیتی و ترانه گفته‌اند.

رباعی چنان که گفته شد در اصطلاح شعری است، که دارای چهار مصراع و به وزن: -- UU -- UU -- UU -- و در دوازده وزن آمده است که چهار وزن آن به ندرت استفاده شده است و امثال آن از کتاب‌های عروض نقل می‌گردد.^۱ بنابر این عموم رباعیات در هشت وزن ساخته شده‌اند.

وزن اصلی رباعی مفعول مفاعیل مفاعیل فعل (هزج مکفوف مجبوب) است و شکل قافیه در آن به گونه‌ای است که چهار مصراع دارای قافیه است و یا مصراع اول، دوم و چهارم؛ اما نوع اول قدیمی‌تر است.

در ادبیات پارسی نخستین کسانی که رباعی به آنان نسبت داده شده است شقیق بلخی^۲ استوا (در ۱۷۴) و بایزید بسطامی (متوفی در ۲۶۱) هستند، که البته این سخن مأخذ معتبری ندارد؛ اما نخستین شاعری که از او رباعیاتی برجای مانده است رودکی است.

انسجام و همانگی میان مصراع‌های رباعی بسیار قوی است و این استحکام چندان است که نمی‌توان بیت دوم را بیت مستقلی دانست و در حقیقت بیت دوم با مصراع‌های نخست ارتباط معنایی و لفظی مستحکمی دارد. در این قالب مصراع چهارم ضرب آهنگی است که بار معنایی رباعی را، دوش می‌کشد و بدین خاطر است که بسیاری از رباعی‌سرایان امروز در مصراع چهارم رباعی از ارسال المثل بهره می‌گیرند.

۱. برای اطلاع بیشتر رجوع کنید به سیری در رباعی، دکتر سیروس شمیسا ص ۲۲۶-۲۵۵.

اهمیت بیت آخر رباعی باعث شده که تمامی رباعیات از ارزش یکسانی برخوردار نباشند و این تنگنا موجب شده است تا رباعیاتی موفق و برجسته شوند که در آن‌ها یک رخداد ذهنی تازه و شورانگیز بیان شود؛ بنابراین صرفاً عاشقانه، عارفانه و یا فلسفی بودن رباعی برای خلق یک رباعی موفق نمی‌تواند کافی باشد، و توجه ساختار خاص رباعی می‌طلبد که در خلق آن به جز مضمون، به بیان خاص رباعی توجه بیشتری معطوف شود. «به عبارت دیگر رباعیات حامی اندیشه و بیان معمولی به نسبت سایر انواع شعری که حاوی همان شیوه بیان و اندیشه است خنک‌تر و بی‌مزه‌تر می‌نماید و این که رباعی عاشقانه بسیار زودتر به رباعی صفاپناه بدل شد شاید به لحاظ نیازی بود که به معنای لطیف‌تر احساس می‌شد و بر بداهت صاف داد که رباعیات عاشقانه در حال و هوای تفاسیر عرفانی بود که جلوه‌های بسزای یافت» (همان، ص ۲۴)

رباعی دارای ساختاری خاص است ساختاری معناگرا و تأثیرگذار. در رباعی به دلیل کمیت ابیات، رباعی اعجاز تمام بیان ایجاد است و برای این منظور دست به دامان رمز و سمبل می‌شود. در این قالب مجالی برای کاربرد صنایع و بازی‌های لفظی وجود ندارد و معنا بر لفظ چیره است؛ به قول دکتر شمیسا «برداشت و تلقی آدمی از هستی جهان بینی است، نهایی که از جهان‌بینی گرفته می‌شود ایدئولوژی است. در رباعی بیت از معمولاً جهان‌بینی (مقدمه) و بیت دوم (نتیجه) ایدئولوژی است؛ آدمی با مرگ فنا

می‌شود (جان‌بینی) پس بهتر است که دم را غنیمت شمارد (ایدئولوژی). این طرح مرسوم‌ترین طرح رباعیات فلسفی (خیامی) است:

از دفتر عمر پاک می‌بایست شد
در دست اجل هلاک می‌بایست شد
ای ساقی خوش‌لقای خوش‌خوش ما را
آبی درده که خاک می‌بایست شد

«بابا افضل»

عمر انکاس بی‌واسطه فرهنگ است؛ و اگرچه زبان و فرهنگ رابطه تنگاتنگی دارند؛ اما بی‌واسطه زبان، فرهنگ پیدایش و دوامی نخواهد داشت. جان‌مایه اصلی شعر و ادبیات زندگی و زمانه‌ای است که شاعر در آن سیر می‌کند؛ و شاعر مضامین را در کار می‌گیرد که برگرفته از ژرفای تجارب زندگی اوست. هر قالبی در ادبیات پارسی برای تجلی بخشیدن به مضامینی از تجربه‌های زندگی شاعر خلق شده‌است و رباعی نیز برای بیان مفاهیمی خاص که قطعاً ادبیات رسمی آن روزگار بخصوص به‌یاد به بیان آن نپرداخته‌است توسط شاعران خوش قریحه آفریده شده‌است. بدین ترتیب مضمون رباعی در ادبیات پارسی به لحاظ بساسد به سه دسته تقسیم می‌شود:

۱- رباعیات عاشقانه ۲- رباعیات عارفانه ۳- رباعیات فلسفی یا حکمی؛ اما مضامین دیگری از قبیل: مدح و ثنا، مرثیه، هجو و هزل، ساقی‌نامه و مضامین سیاسی و اجتماعی نیز در رباعی راه یافته است.